

Haat-liefdeverhouding:
Omdat de mens te netjes is
geworden, vliegt het aantal
mussen achteruit.

AD, dossier weekend, 11 november 2006

Een eenzaam schoffie. Dat is de huismus. Niemand bekommert zich om het met uitsterven bedreigde dakschijtertje. Maar straks, op de eerste sterfdag van de Dominomus, komt het kleine vogeltje in de spotlights. **Tekst:** Joyce de Bruijn **Foto:** Corbis

Vliegende straatjongens

DE MUS, DE DOMINO EN DE DOOD

2005
13 nov In het Frisian Expo Center staan dik vier miljoen **dominostentjes**. De schrik is groot als in de nacht van 13 op 14 november 23.000 steentjes omgegooid blijken te zijn.

14 nov Een jager, verbonden aan **Duke Faunabeheer**, legt aan en schiet de mus uit de lucht.

15 nov Duke Faunabeheer doet aangifte van bedreiging. „De bedreigingen hebben een hoog Folkert van der G. gehalte,” treurt directeur D. den Hertog. „Van brandstichting tot moles-teren en doodschieten.” Dierenorganisaties spreken schande van de **'laffe moord'** op de mus. „Een medewerker van Domino Day die steentjes omgooit, wordt toch ook niet doodgeschoten?”

Productent Endemol huurt een legertje beveiligingsmedewerkers in.

18 nov Al honderden mensen hebben hun medeleven betuigd op de site www.dodemus.nl.

20 nov 4.321.000 Dominostenen vallen om. Een nieuw wereldrecord. Maar de **volkswoede** over de dode mus geeft een rare bij-smaak, zegt organisator Robin Paul Weijers.

1 dec **Kamervragen** over de Dominomus, SP Kamerlid Krista van Velzen heeft vernomen dat de mus is geschoten door een Bijzondere Opsporingsambtenaar van het ministerie van Landbouw, die een bijbaan heeft bij Duke Faunabeheer. Duke ontkent dat de mus is geschoten door een Bijzondere Opsporingsambtenaar van het ministerie van Landbouw op zijn beurt stelt dat het doden van de mus illegaal was: de mus is een beschermd dier.

10 dec Duke Faunabeheer gaat niet in beroep tegen de **200 euro boete** die hem opgelegd vanwege het ontbreken van een onthefing voor de 'moord' op de mus. D. den Hertog: „Dit lijkt een schuld-bekentenis, maar dat is het niet. Wij willen dat deze mus nu eindelijk begraven wordt.”

16 dec Dat kan Den Hertog op zijn buik schrijven. Na uitvoerige **onderhandelingen met Justitie** kan conservator Kees Moeliker

van het **Natuurhistorisch Museum Rotterdam** het diertje ophalen.
19 dec Dr. Erwin Kampanje, huispreparator van het Natuurhistorisch Museum maakt er een mooi opgezet musje van, op een doosje dominostenen. De Dominomus houdt het land heel december bezig. De tienduizenden slachtoffers van de aardbeving in Pakistan raken bijna ondergesneeuwd onder dominonieuws.

2006
3 maart Arie den Hertog, de jager die de mus doodschoot, blikt terug. De mede-eigenaar van Duke Faunabeheer heeft zo'n **1800 haatmails** ontvangen en had politiebewaking.

14 nov Het Natuurhistorisch Museum Rotterdam opent zijn deuren voor de **Grote Huismus Tentoonstelling**, die duurt t/m 13 mei 2007. Zie voor meer informatie: www.nmr.nl

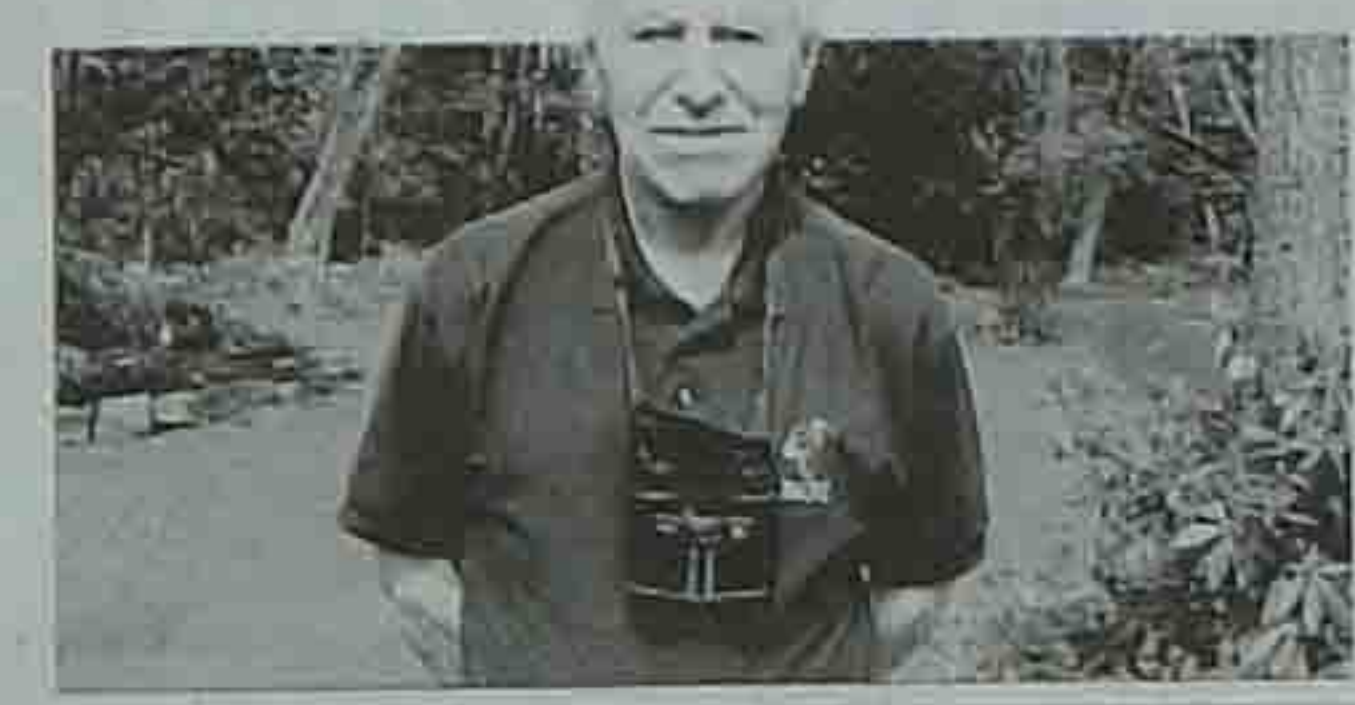
Babymus en benzine: mogelijk dodelijke link

De Brit **Denis Summers-Smith** buigt zich al zijn hele werkzame leven over de huismus, *sparrow* in het Engels. „Precies zestig jaar,” zegt de kwieke 86-jarige ingenieur, die onlangs zijn vijfde boek over de mus publiceerde. „Ik was al erg geïnteresseerd in vogels, maar moest me, om ze echt goed te kunnen bestuderen, beperken tot één soort.” De reden voor zijn keuze voor de huismus is al even opportunistisch als de mus zelf. „Ik verhuisde dat jaar naar Hampshire. Ik was pas getrouwd en benzine was op die bon. Ik kon dus geen hele stukken rijden om vogels te bestuderen. Het werd daarom de mus, want er zaten er een heleboel in mijn achtertuin.”

In Engeland verdwijnt de mus snel. „In Londen zie je er niet één meer.” Summers-Smith heeft daar een theorie over: „Ongelode benzine.” De introductie van de 'milieuvriendelijke' loodvrij zou hety vogeltje de kop hebben gekost. Maar daarvoor is alleen indirect bewijs te vinden, be-

klemtout Summers-Smith. „In 1989 werd de ongelode benzine ingevoerd, en in 1990 zag je een enorme kelderding in het aantal mussen. Het gekke is: in Parijs zitten nog steeds volop mussen. Maar in Parijs is men in grote getale diesel gaan rijden omdat ongelode benzine verhoudingsgewijs peperduur is.” De mussonderzoeker vermoedt dat er stoffen in de benzine zitten die funest zijn voor insectenlarven, het basismenu voor de babymus. „Redeneer maar eens terug. Als je vroeger in je autootje op weg ging, kleefden er al snel hele volksstammen insecten op je voorruit. Nu toch niet meer?” Naar Summers-Smiths theorie wordt driftig

onderzoek gedaan. In Dubai, de hoofdstad van de Verenigde Arabische Emiraten, is men in 2004 binnen een jaar overgestapt op ongelode benzine. Daar zijn ze nu de mussen aan het tellen. Summers-Smith is bezorgd over de vogelstand. „De overheid heeft wel wat geld beschikbaar gesteld voor onderzoek. Ik heb daarvoor gelobbyd door te stellen dat het verdwijnen van de mus iets kan zeggen over ons lot. Een soort waarschuwing. Zoals de kanarie vroeger waarschuwde voor kolengas in de mijnen. Misschien heeft dat wat de mus doet uitsterven ook wel een effect op ons. Dat moet - al is het maar voor de zekerheid - worden onderzocht.”

PASSER DOMESTICUS

lichaamsgewicht	30 gram
lichaamslengte	16 (14 - 18 cm)
vleugellengte	8,4 cm
vleugelspanwijdte	21 - 25,5 cm
staartlengte	6 cm
snavellengte	1,2 cm
pootlengte	2 cm
aantal staartpennen	12
aantal slagpennen	10
totaal aantal veren	3100 - 3600

Fysica

lichaamstemperatuur	41,5 °C
hartslag	800 slagen per minuut
ademhaling	94 keer per minuut (bij 12 °C)
	200 keer per minuut (bij 34 °C)
aantal vleugelslagen	13 per seconde
vliegsnelheid	38,6 km/uur (kruissnelheid)
	53,1 km/uur (maximum)

Broedbiologie

maat van het ei	22,2 x 15,7 mm
gewicht van het ei	2,9 gram
broedseizoen	april - augustus (Europa)
legselgrootte	4-5 (2-7) eieren

De huismus is een grandioze opportunist. Een gewetenloze nestenpikker. Een plaag voor de graanboer, erger dan de sprinkhanen uit het tiende hoofdstuk van Exodus. De mus wordt gehaat, verguisd, geschoten en vergiftigd. Maar hij is evenzo geliefd. Ontroert als hij brutaal op je tafeltje hipt en de kruimels van je appeltaart pikt. Peuters hebben geen oog meer voor de olifanten als er een musje in hun poep rondstruint. De mus ging zelfs in een kooitje met de landverhuizers mee. Als aandenken aan het vaderland.

Maar de mus is in gevaar. Staat op de Rode Lijst van bedreigde vogelsoorten. De mus! Dat doodordinaire grauwe vogeltje! Dat vroeger óveral was. In de tuin, op het balkon, in het park, in het overdekte winkelcentrum. De mus vliegt in aantallen achteruit en dat zegt iets over onze leefomgeving, zegt conservator Kees Moeliker van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam, samensteller van de Grote Huismus Tentoonstelling die 14 november zijn deuren opent. „We zijn te netjes geworden. Onze tuinen zijn betegeld, keurig aangeharkt. Geen borstelige heggen meer, maar strakke Gammascuttingen. Huizen zijn hermetisch afgetimmerd, onder daken zijn de holletjes waar mussen kunnen nestelen verdwenen. In de stad zijn neonletters van daken en gevels gehaald. Jammer, want mussen nestelen in de gaten van de a's en de e's.

Groen. Slordig neergepoot groen dat alle kanten opgroeit behalve de goede. Welig tierend onkruid! Daár houden mussen van. Nou ja, niet zo zeer de mussen, alswel de insecten die op hun menu staan. Een mus eet de eerste week nadat hij uit het ei is gekropen kleine zachte insecten. Dat is het enige dat zijn maag kan hebben.

Met het slordige groen zijn ook die insecten verdwenen en dus sterft de mussenbaby van de honger. Overleeft een mus die eerste insectarme week, dan nog heeft hij het niet breed. Vloog hij vroeger onder balkonnetjes door op zoek naar de kruimeltjes van de ontbijttafel, of at hij de zaadjes van straatgrassen, tegenwoordig moet hij het graan veel verder zoeken. Want wie klopt 's ochtends nog het tafelleed uit? Waar groeit nog ongenoeid het gras tussen de tegels?

Tot overmaat van ramp zijn ook de graanakkers langs de rand van de stad aan het verdwijnen. Ze worden volgebouwd met Vinexwijken. Die op hun beurt weer te steriel aangeharkte tuintjes hebben. Enfin, het is afzien voor de mus. Dat was vroeger wel anders. Met duizenden tegelijk bevolkten ze onze steden en het platteland. Waar mensen waren, waren mussen en waar mussen waren, waren mensen. De mus heeft zich de afgelopen eeuwen over alle continenten weten te verspreiden. In het kielzog van de ontdekkende en veroverende mens. De eerste mussen vestigden zich millennia vóór Christus in het Midden-Oosten, toen de rondzwervende, jagende mens zich settelde in nederzettingen en het land ging bebouwen. Ze raakten voor hun voedsel afhankelijk van de zaden die mensen gebruikten op hun akkers. In de eeuwen daarna vlogen ze de Romeinen achterna tijdens hun zegetochten in West-Europa. En met emigranten vertrokken ze anderhalve eeuw geleden naar de Verenigde Staten, Zuid-Afrika en Australië. Vooral Britten namen ze mee in kooitjes, als souvenir aan het thuisland. Reislustige types dus, die mussen. En niet bang voor een beetje kou. Want met de aanleg van de Trans Si-

Leefgebied van de mus

Aantal huismussen

Voor de mus zijn de meeste tuinen een woestijn. Wat kunt u doen?

NIET ZO MAAR ZO

- Laagjes: Tuinen zijn vaak omringd met een schutting. De mus kan zich daar niet beschermen of een nest maken.
- Kruimelbak: Steeds meer groen verdwijnt.
- Ruimte voor de mus: Gevels en daken worden beter onderhouden, waardoor er minder kieren zijn waar de mus zich kan nestelen.
- Ornamentatie: Tuin is steeds vaker betegeld.
- Snoedkruiden: Groen staat vaak in potten.
- Een vogelhuisje: Extra voedsel in malbolinetjes of voederbakken.
- Gras en groen in de tuin: Gras en groen in de tuin zorgt voor voldoende voedsel.

Mussvide
Onder de dakpannen kan een speciale afgesloten ruimte gemaakt worden.

Groene heg
De mus kan nesten maken en zichzelf verstoppen voor spijvers of katten.

berie-Expres volgden ze de mens zelfs naar het verre oosten van Rusland. Tegenwoordig verschansen ze zich in vliegtuigruien, en varen ze mee op de wereldwijde handelsvaart waardoor er nu ook beginnende kolonies zijn gespot in Japan.

Onderzoek heeft aangetoond dat niets menselijks de mus vreemd is. Hij past zich heel gemakkelijk aan in nieuwe situaties, is een echte opportunist. Heeft bovendien een onweerstaanbare drang om zijn grenzen te verleggen.

„Er is onlangs een experiment gedaan met mussen uit het noordoosten van de Verenigde Staten, waar de mus al sinds 1853 voorkomt,” vertelt conservator Kees Moeliker. „Ze zaten in een volië met mussen uit Panama, een land waar ze nog maar nét zijn gesetteld. De pioniers uit Panama aten echt alles, terwijl de gevestigde Amerikaanse mussen heel kieskeurig waren: die wilden alleen het voedsel dat ze kenden. Door alles te eten, kom je als nieuwkomer nu eenmaal verder.”

Mus en mens hebben een haat-liefderelatie. In de Verenigde Staten en in Oost-Europa zorgen de mussen al vanaf de vrede jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw voor razernij. Met tienduizenden tegelijk landen ze op graanvelden en helpen complete oogsten in de vernieling. Miljoenen zijn er al vergiftigd met strychnine. Waar mussenexperts dan weer stiekem blij mee zijn, omdat ze met al die lijkes de soort goed kunnen onderzoeken. Men heeft bijvoorbeeld ontdekt dat de overzeese mus zich razendsnel heeft aangepast aan zijn nieuwe omgeving. „De Amerikaanse huismus heeft in een eeuw tijd iets andere afmetingen gekregen dan de Europese,” weet Moeliker. „Dat kan in een ander klimaat betekenen dat je als soort overleeft.” Maar in de VS zijn het niet alleen de boeren die de mussen te vuur en te zwaard bestrijden. Het vogeltje, dat lieve diertje met zijn ondeugende

kraaloojes, ontpopte zich daar tot een meedogenloze nestenrover die uiteindelijk een bedreiging vormde voor de inheemse bluebirds. Moeliker: „Die nestelen net als mussen in holletjes. De uithemse mus gaat de bluebird te lijf, hakt zijn kop in maakt zijn eieren stuk. Jonge bluebirds worden uit het nest gejoed en de mus pikt het holletje in. Dat gedrag heeft kwaad bloed gezet bij de Amerikanen.”

Ook aan de andere kant van de aardbol wordt de mus vervolgd. In Oost-Azië leeft de ringmus, die zich onder andere voedt met rijstplanten. De Chinese overheid heeft ooit een poging gewaagd de soort uit te roeien. Want, zo redeneerde men, de rijst die in de magen van de mussen verdwijnt, kunnen wij beter verkopen. Miljoenen mussen werden gedood. Het jaar daarop mislukte de rijst-oogst faliekant. De mussen bleken ook de schadelijke insecten te eten die nu verantwoordelijk waren voor het mislukken van de oogst. De mens kán dus niet zonder mus. Wil ook niet zonder. De mens is gehecht aan het opgewekte

Reislustige types dus. En niet bang voor een beetje kou. Want met de aanleg van de Trans Siberië-Expres volgde de mus de mens zelfs naar het verre oosten van Rusland.

gekwetter in de klimop onder de ramen. Mist de bedelende mussen die met een schuin kopje smeken om de resten van de lunch op een zonnig terras. De Vogelbescherming bracht vorig jaar het Actieplan Huismus uit. Daarin pleit de organisatie ervoor dat moet worden onderzocht waarom de mus verdwijnt. Ook wil de Vogelbescherming overleg met bouwbedrijven, gemeenten, corporaties en dakdekkersbedrijven, om hen attent te maken op de Flora- en Faunawet. Daarin staat dat het verboden is bedreigde vogelsoorten te hinderen bij het nestelen. De Vogelbescherming hoopt dat er in de toekomst musvriendelijker

zal worden gebouwd en gerenoveerd. Wie wil meehelpen, kan zelf zijn huismusvriendelijkheid maken met een mussvide. Dat is een plat soort vogelhuisje dat onder een dakpan kan worden geschoven. Zorgt nog voor een goede ventilatie van het dak ook!

De grootste liefdesverklaring blijkt natuurlijk uit het oproer dat vorig jaar ontstond toen een mus het lef had om in het Frisian Expo Center een paar duizend dominostenen om te gooien. De ongelukkige jager die het diertje naar de eeuwige jachtvelden schoot, werd met de dood bedreigd. Het Natuurhistorisch Museum Rotterdam eert de omgekomen mus door het opgezette diertje vaandel-drager te maken van de Grote Huismus Tentoonstelling. Opportunisme is ook Kees Moeliker niet vreemd. „Onze expositie was al in de maak toen de Dominomus werd geschoten. Je begrijpt: die mus moest ik hebben!”

Grote Huismus Tentoonstelling, Natuurhistorisch Museum Rotterdam, 14 november t/m 13 mei 2007

HALL OF FAME

In de Grote Huismus Tentoonstelling is plek ingeruimd voor een heuse Hall of Fame. Daar worden opgezette huismussen getoond die een opmerkelijk levensverhaal achter de rug hebben. Natuurlijk is hier de Dominomus te zien. Maar ook staat hier fier de Freedom Sparrow te pronken. De Freedom Sparrow vloog op 4 juli 1981 als verstekeling mee op een vlucht van Los Angeles naar Sidney, Australië. Waar hij vervolgens door een onberispelijke douanebeambte in zijn kladden werd gegrepen en gedood. Want in Australië gelden zeer strenge quarantainewetten voor alles dat 'van buiten' komt. De mus is gelukkig wel naar een museum gebracht en daar zorgvuldig opgezet.

Roestvogel en reeuwteeuw
Streek- en volksnamen van de huismus: húsmosk (Fries), mus, huismus, hussemus, hoesmus, musk, muske, musse, mosse, mos(ke), mors, moets, dakmus, panmus, dakschijter, roestvogel, huisschijter, huusklets, huuskloot, hussekant, huwkrits, kets, klut, korezijker, slet, brommus, steenmus, straatmus, straatjongen, strontpikker, straalmus, strótsj, kaaiarabier, grestekje, holkater, flots, floers, vloers, leuning, leunink, lóanig, sparre, potmus, reeuwteeuw